

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

*Jullie zijn in mijn handen als klei
in de handen van een pottenbakker.*

Jeremia 18:6

De woorden van profeten zijn vaak confronterend. Ze houden mensen een spiegel voor en stemmen tot nadenken. Ook uit de teksten die we vandaag lezen met elkaar blijkt dat weer. Jeremia 18 en 19 lezen als een parabel, een prikkelend verhaal dat aanzet tot inkeer, tot verandering. God draagt Jeremia op om naar de werkplaats van een pottenbakker te gaan. In het Midden-Oosten vind je dit oude ambacht nog gewoon op straat. Wijnvaten, waterkruiken, allerlei aardewerk, bekers, borden en vazen: ze zijn het resultaat van het werk van een pottenbakker.

Jeremia doet wat God zegt. Hij daalt af naar lagergelegen gebied, waar water en dus ook klei te vinden is. Daar vindt Jeremia een pottenbakker die juist op zijn draaischijf aan het werk is. Jeremia kijkt aandachtig naar het werk van de pottenbakker. Het gereedschap van pottenbakkers bestond ook toen al uit twee ronde stenen wielen, de één boven en de ander onder, die via een as met elkaar verbonden zijn. Jeremia ziet hoe de pottenbakker de onderste schijf begint te draaien met zijn voeten, zodat de bovenste schijf in beweging komt. Kunstig brengt hij met zijn handen vorm in de klei op de bovenste schijf. In het begin is die homp klei nog vormeloos. Maar de pottenbakker draait sierlijk de klei met zijn handen omhoog. Hij kneedt en knijpt net zo lang totdat de klei de juiste vorm aanneemt. In zijn handen vormt de pottenbakker de klei naar het beeld dat hij in zijn hoofd heeft.

Die pottenbakker verwijst hier naar God. Als een boetseerder scheidt de Eeuwige mensen naar zijn beeld. Al in Genesis 2 tekent die lijn zich af: uit klei, het stof van de aarde vormt God de eerste mens. Als Job en zijn vrienden met elkaar in gesprek zijn over het lijden dat mensen treft, de eindigheid van het leven, dan zegt Elihu opeens in zijn betoog in hoofdstuk 33: "voor God zijn wij elkaars gelijken, jij bent net als ik uit leem gevormd" (Job 33:6). En ook de profeet Jesaja zegt iets vergelijkbaars.

*U Heer bent toch onze Vader,
wij zijn de klei, door u gevormd,
wij zijn het werk van uw handen.*

Jesaja 64:7

Elk mensenleven begint bij de Schepper, bij God die het leven wakker roept. Totdat de levensadem weer terugkeert naar God en de mens vervalt tot het stof waaruit hij genomen was. Daar spreekt kwetsbaarheid uit. Het leven is breekbaar. Zoals een vaas die uit je handen valt, een aarden pot die in stukken breekt (cf. Ps 2:9), zo broos, zo breekbaar is ook ons leven. Ons lot, ons leven ligt in Gods handen (Ps 31:16). Dat is wat God aan Jeremia duidelijk wil maken. Hij schenkt het leven, maar kan het ook afbreken.

Jeremia kijkt nog eens aandachtig naar de pottenbakker. En nu ziet hij hoe weerbarstig de klei is. Als de pot mislukt, en de klei wegschiet onder zijn handen, begint de pottenbakker opnieuw. Hij neemt de klei van de schijf en brengt het terug tot de homp

klei die het was. Dan begint hij opnieuw te kneden en vormt de klei tot een andere pot. Net zolang totdat het goed en recht is in de ogen van de pottenbakker (Jer 18:3-4).

Een pottenbakken die de klei blijft vormen en kneden: daarin klinkt Gods barmhartigheid en genade door. Ook al zijn wij in zijn handen als weerbarstige en weerspannige klei, God blijft scheppend met ons bezig. Hij begint steeds weer opnieuw met ons, zoals een pottenbakker die blijft kneden en boetseren. Zo wordt Jeremia 18 voor onze gemoedrust vaak geduid. Maar daarmee gaan we te zeer voorbij aan de scherpte van deze profetische woorden, en het bevrijdende oordeel dat ook onze levens wil herscheppen en vernieuwen. Wie deze parabel goed wil begrijpen, moet doorlezen.

“Volk van Israël”, zo klinkt de stem van God: “zal ik met jullie niet hetzelfde doen zoals die pottenbakker? Zie, zoals klei in de hand van de pottenbakker, zo zijn jullie in mijn hand, huis van Israël!” (Jer 18:6). Besef heel goed dat jullie leven in mijn handen ligt en dat ik het ben die bepalen zal of de kruik van jullie levens geslaagd is in mijn ogen. Zoals ik het leven geef, zo kan ik het ook uitrukken.

In de tijd van Jeremia was het volk van Israël stuurloos geworden. Zoals het woeien van de wind, voordat de storm losbarst: zo zou je de tijdsgeest van toen wel kunnen duiden. Het Noordrijk Israël was reeds onder de voet geloven door de Assyriërs. In het zuiden, in Juda, leven de mensen onder grote dreiging. Vanuit het Noorden is er geweld opgelaaaid. De legers van de Babylonische heerser Nebukadnessar komen steeds dichterbij. Er is onrust in de samenleving. Maar het is ook een tijd van moreel verval. Jeremia ziet om zich heen hoe mensen alleen nog voor zichzelf leven. Ieder doet wat hem of haar goeddunkt. Naar Gods wetten wordt niet meer geluisterd. Het religieuze leven vervalt in afgodendienst. Mensen verstikken en vertrappen elkaar. Stelen, roven, onderdrukken: het is aan de orde van de dag.

Met het beeld van de pottenbakker probeert Jeremia tot de mensen door te dringen. De woorden van Jeremia zijn radicaal: “breek met je kwalijke praktijken, beter je leven”, lezen we in vers 11. In dit vers, maar ook op vele andere plaatsen, stuiten we op het Hebreeuwse werkwoord *šūb*. Het is een absoluut kernwoord, dat het grote thema van het boek Jeremia aanduidt. Het betekent in haar kern ‘omkeren’. ‘Bekeer u nu’ heeft de Statenvertaling hier dan ook. Keer nu om, ieder van zijn kwade weg en maak je wegen en daden goed.

Jeremia legt Gods woorden uit: zoals een pottenbakker, die opnieuw begint te boetseren nadat zijn werk dreigt te mislukken, zo blijft God genadig bezig met volken en koninkrijken die tot inkeer komen, die omkeren en andere wegen inslaan. De pottenbakker werpt de klei in zijn handen niet weg, maar herschept het. Hij trekt zijn handen niet van hen af, maar blijft hun levens vormen en bewerken. Maar volken en koninkrijken die zijn als weerbarstige en onhandelbare klei, omdat zij zich verzetten en zich niet laten vormen door de pottenbakker, omdat zij halsstarrig op dezelfde paden blijven wandelen: zij doen de Heer veel verdriet. De Statenvertaling heeft hier: “zo zal ik berouw hebben over het goede” (Jer 18:10).

Hoor je de aanklacht van Jeremia? Die diepe spijt in Gods Vaderhart over het goede dat Hij voor ogen had voor zijn mensen, het maaksel van zijn handen. Wij zijn

geschapen om beeld te zijn van God, om naar Hem toe te leven. Jeremia's woorden zijn vurig en scherp. En misschien vind je dat radicale van Jeremia wel lastig, omdat zijn woorden onrust veroorzaken, omdat ze iets loswoelen in ons. Profetische woorden hebben inderdaad iets radicaals. Ze willen mensen bewegen tot een ander leven, een totale ommekeer. Maar radicaal betekent ook nog iets anders. Radicaal komt van 'radix', dat wortel betekent. Het betekent dat je geworteld bent en blijft in Gods plannen. Dat Gods waarheid tot in de kern, de diepte van je leven is doorgedrongen, zoals wortels die diep in de aarde reiken. Bij mensen als Jeremia is iets bijzonders aan de hand. Hun woorden zijn zo oprecht, zo authentiek, omdat datgene wat hun mond verlaat overeenkomt met hun hart en hun handelen. Ze zijn geworteld in Gods wijsheid, en zullen dan ook onmiddellijk de koppigheid van mensen ontmaskeren.

Daarom zijn de woorden van Jeremia ook zo confronterend. Wanneer we echt doorluisteren naar die woorden van Jeremia, dan moeten we onszelf ook vragen: gaat dit niet ook over mij? Hoe vaak bedroefde ik God niet met mijn gedachten, mijn woorden en mijn daden? Maar telkens gaf Hij mij een nieuwe kans. Hij bleef mij aanraken, de grond van mijn hart bewerken. Maar ik was koppig en dwars. Ik was in zijn handen als weerbarstige klei.

Jeremia's woorden stuiten op weerstand. Dat blijkt wel uit het vervolg van hoofdstuk 18. "Laat ons begaan", lezen we in vers 12. "Wij willen onze eigen plannen volgen". En verderop in vers 18: "Laten we iets tegen Jeremia ondernemen... kom we brengen hem in opspraak, we schenken aan zijn woorden niet langer gehoor". Ze vinden de woorden van Jeremia maar lastig en vervelend. Naar Jeremia wordt niet geluisterd. Zijn profetische woorden worden weggezet als de praat van een nar die de mensen vermoeit met zijn geroep om recht en om waarheid. Want Jeremia houdt hen een spiegel voor: dat onze plannen niet altijd Gods plannen zijn, en hoe verblind wij kunnen voortgaan op vruchteloze wegen.

Wie doorleest in Jeremia 19 merkt al snel hoe onherstelbaar het verbond tussen God en Israël vernield is. God draagt Jeremia op om een aarden kruik te kopen. Samen met een aantal oudsten moet hij naar het Hinnomdal gaan, het dal ten zuiden van de oude stad Jeruzalem. En uitgerekend bij de Schervenpoort, daar waar mislukt aardewerk en afval werd verbrand tot as, moet Jeremia die kruik stukgooien (Jer 19:10). Jeremia doet wat God gezegd heeft. En zoals Mozes de stenen tafelen stukgooit omdat Israël buigt voor een afgodsbeeld, zo gooit Jeremia die stenen kruik aan diggelen.

Daar ligt het verbond in duizend stukjes op de aarde. Onherstelbaar verwoest, verbroken. U moet thuis dit indringende hoofdstuk maar eens in haar geheel lezen. Het religieuze verval is werkelijk tot een dieptepunt gekomen. Want zelfs hun eigen kinderen hebben ze als offer aangeboden aan Baäl (Jer 19:5). Het zijn gruweldaden waar een mens van huivert. Maar afgodendienst begint vaak kleiner, bijna onschuldig. De Amerikaanse dominee Tim Keller, die vorig jaar is overleden, kon heel indringend preken over de idolen, de namaakgoden in ons leven. Ook Tim Keller kon erg confronterend zijn. Daarin is hij een moderne profeet. 'Namaakgoden', stelde hij, zijn de dingen in ons leven die we zo belangrijk maken, dat we ze gaan aanbidden alsof al ons geluk daarin te vinden is. We verheffen het boven God zelf.

En vaak begint het ongemerkt, onschuldig. De één zoekt het in succes. Mensen die zo ongelofelijk hard werken en daar al hun tijd insteken, dat het hun enige levensdoel wordt. Maar wat als het werk wegvalt? Wie zijn ze dan nog? Anderen zoeken hun heil in geld of macht, of in schoonheidsidealen of verre reizen. Het zijn allemaal goede dingen: geld verdienen voor een goed bestaan, jezelf ontwikkelen, aandacht besteden aan voeding en gezondheid. Op zich is daar helemaal niks mis mee. Maar als je die dingen zo belangrijk maakt dat het je levensdoel wordt, dat je daar al je tijd in gaat steken, dan wordt het een afgod.

‘Weet je wat een goede reden is om ervoor te kiezen om God zelf te aanbidden’, zei Tim Keller, de God die onze schepper is? ‘Omdat zo ongeveer al het andere dat je aanbidt je met huid en haar zal opvreten. Er zal nooit genoeg geld zijn, mocht je dat willen aanbidden. Je lichaam zal breken door ouderdom, en als je dat aanbidt zul je dus gebroken zijn. Je intellect zal afnemen. Macht corrumpeert je, en je zult anderen stukmaken om je eigen angst te verbergen’ (Kees van Ekris, *Moderne profeten*, deel II p. 20).

Ons leven lijkt soms op die stukgeslagen kruik. Relaties die onherstelbaar verwoest zijn. Je gezin, je leven, alles waar je zo hard voor gewerkt hebt. Scherven overal. Als je kijkt naar deze wereld, als je de beelden ziet van mensen die leven in oorlogsgebieden. Hun hele leven verwoest, de huizen vernield, puin overal. Door wat mensen elkaar aandoen. Mensen die leven moeten op de brokstukken van hun bestaan.

Die stukgeslagen kruik van Jeremia: pas veel later, wanneer Jeruzalem verwoest is en de Israëlieten in Babel de scherven van hun leven bijeen moeten rapen, dringt het tot ze door. Hoe God hen omringde met zijn goedheid. Hoe Hij steeds barmhartig in hun leven aanwezig was. Maar zij konden en wilden niet luisteren. Doof en blind zijn ze hun eigen wegen gegaan. De wijze woorden van Gods profeten hebben ze in de wind geslagen.

En toch eindigt daarmee het verhaal niet. Want verderop in het troostboek van Jeremia, aan het einde van het 31^e hoofdstuk komt het Hinnomdal terug. Ook al sloegen ze al zijn woorden in de wind, Jeremia blijft betrokken op hen. Want ook al ligt hun leven nu aan diggelen, en lijkt alles voor niets te zijn geweest... er komt een dag, zo drukt Jeremia de ballingen op het hart, waarop God alles zal omkeren. De spijt die ze nu ervaren, de schuld die op hen drukt: God zal het van hen wegnemen en Hij zal hen een nieuw hart en een nieuwe geest geven. Dan zal Jeruzalem weer Gods stad zijn. Heel het dal met de dode lichamen, en de as, tot aan de velden en de Kidronbeek: het hele gebied zal weer aan God worden gewijd (Jer 31:38-40). Jeruzalem zal een stad zijn waar Gods naam geloofd en geprezen wordt, waar recht wordt gedaan aan mensen. Het hele land zal worden herbouwd. Wijngaarden zullen vrucht dragen, en de velden vol zijn met graan. Wat een visioen, wat een vergezicht, juist ook vandaag. Want de puinhopen in Israël, de Westbank en de Palestijnse gebieden: het is immens. Wat is er veel verwoest, onherstelbaar veel vernield.

Die belofte mag ook onze hoop zijn. Want hoezeer ons leven ook een puinhoop kan worden, God blijft scheppend met ons bezig. Ook na een tijd van loutering en schuldbelijdenis, kan er zomaar een keer komen in je leven. Op een dag maakt Hij alles nieuw. Dan brengt Hij je naar stromende beken en geeft Hij je een nieuw hart dat Hem

weer loven kan met hart en ziel. Vandaag mogen we ons laten raken door de woorden van Jeremia en de apostel Petrus. Laat de woorden van de profeten diep doordringen tot je hart. Raak daarin geworteld. Zodat je met Petrus zeggen kunt: ons vertrouwen in de woorden van de profeten is alleen maar gegroeid. Houd je aandacht gericht op Gods woorden van waarheid en recht. Laat je erdoor leiden, zoals een lamp die schijnt in het donker, totdat het morgenlicht weer opgaat in je hart.

Wees niet als weerbarstige klei. Maar doorploeg de grond van je hart. Laat Gods wil je de weg wijzen. Zoek zijn aangezicht, bid en zoek je hulp bij Hem. Dat Hij je bewerken zal tot vruchtbare grond waarin Hij zijn goedheid zaaien zal. Keer je om naar God. Leg vandaag nog je leven in zijn handen en wees zijn kind. Keer je om naar Hem!

Amen.